

SELEFİ CİHATÇILIK

Bir Fikrin Tarihi

Shiraz Maher

Çeviren:

Bariş Çalışkan

Bu kitabın yayın hakkı PHOENIX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Selefi Cihatçılık Bir Fikrin Tarihi

Orijinal Künye: SALAFI-JIHADISM: The History of an Idea by Shiraz Maher
Copyright © Shiraz Maher 2016

Bu kitabın Türkçe yayım hakkı, yazar ve yazarın ajansı Hurst Publishers ve AnatoliaLit Agency ile yapılan anlaşma kapsamında alınmıştır.

Yazar: Shiraz Maher

Çeviren: Barış Çalışkan

Editör: M. Çağlar Karuç

Kapak Tasarımı ve Dizgi: İrem Nur Acar

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

2026 Mayıs, Ankara

ISBN No: 978-605-7789-83-9

Phoenix Yayınevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı: Dedemat Matbaacılık

Sertifika No: 70086

Melih Gökçek Bulvarı 1447 Cadde No: 37

İvedik Organize Sanayi Yenimahalle-Ankara

Tel: 0507 932 59 30

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

SELEFİ CİHATÇILIK

Bir Fikrin Tarihi

Shiraz Maher

Dr. Shiraz Maher, İngiltere’de bulunan King’s College London Savaş Çalışmaları Bölümü’nde Kıdemli Öğretim Üyesi ve bölüm bünyesindeki bir araştırma merkezi olan Devlet Yönetimi ve Ulusal Güvenlik Merkezi (CSNS) üyesidir. Daha önce Johns Hopkins Üniversitesi ve Washington College’da dersler vermiş olan Maher, aynı zamanda Kraliyet Tarih Topluluğu üyesidir. Dr. Maher, Suriye krizi ve daha geniş çerçevede Orta Doğu üzerine yazılar kaleme aldığı New Statesman dergisinin de yazar kadrosunda yer almaktadır. Tarih eğitimi almış olan Dr. Maher’in temel araştırma alanı, İslam siyasi düşüncesinin gelişimi ve özellikle militan hareketlerin teolojiyi kullanma biçimleridir. Dr. Maher ayrıca Suriye İç Savaşı, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile ilgili çalışmalar yürütmektedir. Çalışmalarının büyük bir bölümü, dünya genelinde yürütülen saha araştırmalarına dayanmaktadır.

Barış Çalışkan

Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünden 2012 yılında mezun oldu. 2014-2018 yılları arasında Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı’nda uzman olarak görev yaptı. 2018’den bugüne İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı’nda uzman olarak terör ve güvenlikle ilgili çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
YAZARIN ÖNSÖZÜ	15
ÇEVİRMEN ÖNSÖZÜ	17
TRANSKRİPSİYON NOTU	19
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	21
1. GİRİŞ	25
Mescit Darbesi	25
Bir Fikrin Tarihi: Selefiler Kimdir?	29
Selefi-Cihatçılık: Tipolojiler ve Tanımlar	31
Selefi-Cihatçılığın Tanımlanması.....	36
Bir Neolojizm Olarak Selefi-Cihatçılık.....	39
İkinci Körfez Savaşı'nın (2003–2011), Selefi-Cihatçı Düşüncenin Yoğurulduğu Bir Pota Hâline Gelmesi	40
Entelektüel Tarih	44
Tarihsel Yöntemin Tanımlanması.....	46
İdeoloji	49

CİHAT

2. SAVAŞMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	55
Cihadın Faziletleri.....	55
Sürekli Bir İbadet Olarak Cihat	58
Savunma Cihadı İlanının Yetkisi Sorunu	59
Selefi-Cihatçı Düşüncede Bir Zorunluluk Olarak Savunma Cihadı	61
Sonuç	64
3. SELEFİ DÜŞÜNCEDE CİHADIN İCRASI	67
Savunma Tedbiri Olarak Uzak Düşmana Saldırı	67
Meşru Müdafaa'nın Doğasını Yeniden Tanımlamak.....	68
Kıtalın Kuralları	72
Gayrimüslim Sivillerin “Korunan Kişiler” Statüsü	73
Mefhumu'ı Muhalefetin Sınırlandırılması	74
Kıyas: Eşit Misilleme Hukuku	76
Misilleme Yöntemleri	78
Cezayir İç Savaşı: Kıyasın Askeri Bir Araç Olarak İlk Defa Kullanılması	79

Selefi Cihatçı Hareket İçinde Kıyas Konusundaki Görüş Ayrılıkları	81
Vekaleten Sorumluluk	83
Vekaleten Sorumluluk ve Savaş Hukuku İlkeleri.....	85
Canlı Kalkanlar (Tatarrus).....	86
Canlı Kalkanların Öldürülmesinin Caiz Olduğuna Dair Argümanlar	87
Tatarrus Kavramının Çağdaş Selefi-Cihatçı Hareket Tarafından Geliştirilmesi	89
Tatarrus'ta Niyetin Rolü.....	93
Müslümanların Tatarrus Kapsamında Keyfi Olarak Öldürülmesine Yönelik	
Selefi-Cihatçı Eleştiriler	94
Sonuç	96

TEKFİR

4. KÜFRÜN TESPİTİ.....	101
Tekfirin Temelleri.....	101
Küfrün Tanımlanması	103
Zahire Göre Hükm etmek.....	104
Tekfirin Önündeki Engeller.....	105
Tekfirin Müslümanlar Arası Şiddetin Bir Aracı Olarak Ortaya Çıkışı.....	106
İlk Tekfirci Hareket.....	108
Mürcie'nin Ortaya Çıkışı	109
Mürcie Kurtuluş Teolojisinin Gelişimi.....	111
Sonuç	113
5. UYGULAMADA TEKFİR	115
Modern Tekfirin Kökenleri	115
İbn-i Teymiyye ve Modern Tekfirin Temeli	116
Mısır ve Cezayir'de Tekfirin Erken Tezahürleri.....	119
Tiranlar (Tağutlar)	122
Tağutlar	122
Yöneticilerin Tağut Olduğunun Teyidi.....	123
Tağutlarla İlişkinin Yeniden Yapılandırılması.....	125
İbn-i Teymiyye'nin Mirasını Sahiplenmek.....	126
Suçlular ve Zalimler.....	127
Devleti Destekleyenlere İlişkin Genel Hüküm	128
Devleti Destekleyenlerin Tekfir Edilmesinin Önündeki Engeller.....	130
Genel Tekfirin Önündeki Engellerin Aşılması	132
Sapkınlar (Müşrikler ve Rafıziler)	135
Casuslar Hakkındaki Hüküm.....	135
Şiilere Yönelik Genel Selefi Husumeti.....	136
El-Kaide ve Rafıziler.....	138
Sonuç	140

EL VELA VE'L BERA

6. SEVGİ VE NEFRETİN İNŞASI.....	145
El Vela ve'l Bera	145
El Vela ve'l Bera'nın Anlaşılması ve Dilsel Boyutları	147
Birinci ve İkinci Suud Devletlerinde Siyasi Bir Kavram Olarak El Vela ve'l Bera'nın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	149
Birinci Suud Devleti'nin Yükselişi ve Çöküşü	149
İkinci Suud Devleti'nin Yükselişi ve Çöküşü	152
El Vela ve'l Bera'nın Muhalefet Doktrini Olarak Gelişimi	154
Sonuç	158
7. TOPLUMSAL GÜÇLENME ARACI OLARAK EL VELA VE'L BERA	159
İsyan, Ayrışma ve Çatışma Vasıtası Olarak el Vela ve'l Bera'nın Tezahürleri	159
Kafirlerden Yardım İsteme İle Alakalı Erken Dönem Selefî-Cihatçı Tartışmalar	160
Modern Suudi Devletinde İsti'ane bi'l Küffar Üzerine Tartışmalar	161
İsti'ane bi'l Küffar (Kafirden Yardım Alma) Yasağında Bir İstisna Olarak Ahaffu'd Darareyn (Ehven-i Şer).....	163
Ahaffu'd Darareyn'e Direnç ve Kitlesele Muhalefetin Yükselişi	165
Sahve Argümanlarını Çürütmenin Zorluğu.....	167
El Vela ve'l Bera'nın Çağdaş Selefî-Cihatçı Yorumları.....	168
El-Kaide'nin Vela Talebi	169
Şuaybi Ekolünün El Kaide'nin Vela Çağrısına Desteği	170
El Vela ve'l Bera'dan Doğan Dolaylı Sorumluluk: Müslüman Yönetimleri ve Devlet Destekli Âlimleri İtibarsızlaştırma Girişimleri	173
Sonuç	176

TEVHİD

8. TEVHİDİ GERÇEKLEŞTİRMEK	179
Selefî Düşüncede Tevhid	179
Uluhiyet Tevhidi: Yaşayan Bir İdeal Olarak İslam	182
Tevhid Amel Gerekçirir	183
Ameller Vasıtasıyla Kurtuluş.....	185
Tevhidin Siyasi Uygulamaları	186
11 Eylül Sonrası Siyasi Tevhid	187
Sonuç	189
9. KUTSAL SAVAŞ VE TEVHİDİN ÖZÜ	191
Tevhidi Tatbik Aracı Olarak Cihat	191
Kaza ve Kader, Tevhid ve Cihat	192
Kaza ve Kader ile Uluhiyet Tevhidi Arasındaki İlişki	195
Tevekkül ve Havf	197
Sonuç	200

HÂKİMİYET

10. MODERN SİYASAL İSLAM'IN ŞAFAĞI	203
Bir Fikrin Doğuşu: Reformdan Yönetime	203
Modern Arap Reformistleri	206
Sekülerizm Korkusu.....	209
Bir Sömürü Yöntemi Olarak Sekülerizm	210
Ahlaki Bir Çöküş Olarak Sekülerizm	212
Mevdudi'nin Düşüncelerinin Arap Dünyasına Aktarımı	213
Arap Hâkimiyet Söyleminde Kapsayıcılıktan Agresifliğe Kayma:	
İçerideki Tiranlığa Karşı Mücadele	216
Dünyevi Bir Güçlenme Aracı Olarak Hâkimiyet	218
Sonuç	220
11. ALLAH'IN HAKLARINI TEMİNAT ALTINA ALMAK	221
Suudi Arabistan'da Hâkimiyet Söyleminin Yeniden Canlanması.....	221
Sahve Hareketinin Endişeleri.....	222
Aktivist Selefilerin Hükümete Meydan Okuması.....	224
Dostane Eleştiriden Açık Meydan Okumaya	226
Selefilik İçî Tartışmalar: İtaat, Cihat ve İslah	227
Selefi-Cihatçıların Modern Siyasetle İlgili Hayal Kırıklıkları.....	229
Aktivist Selefilerin İslah ve Toplumsal Birlik Vurgusu	231
Hâkimiyet ve Toplumsal Sözleşme	233
Selefi-Cihatçı Çevrelerin Toplumsal Sözleşmeye Desteği	235
Bir Selefi-Cihatçı Terim Olarak Hâkimiyet Tevhidi	236
Şeriat, Tevhid ve Yasama Şirki Arasındaki İlişki.....	238
İtaat Günahı	241
Sonuç	242

SONUÇ

Suriye İç Savaşı ve İdeolojik Dönüşüm	245
---	-----

NOTLAR.....	249
KAYNAKÇA.....	297
DİZİN	327

TEŞEKKÜR

Roel Meijer tarafından bir araya getirilen makalelerin *Küresel Selefilik* adlı kitapta derlenmesi, İngilizce konuşan dünyada Selefilik'in bir fikir, hareket ve dini doktrin olarak incelenmesine büyük hizmet etti. Söz konusu kitap, son beş yılda Selefilik'i daha derinlemesine inceleyen bir dizi akademik ve bilimsel çalışmaya ilham kaynağı oldu. İbn-i Teymiyye ve Muhammed bin Abdulvahhab gibi modern Selefilik'in entelektüel öncülerinden bazıları hakkında önemli metinler ortaya çıksa da, Meijer'in de belirttiği gibi, Selefi-Cihatçı düşünceye özel olarak odaklanan çalışmaların eksikliği hâlâ devam etmektedir. Bu durum, hareketin önde gelen teorisyenlerine ait, önemli sayıda temel kaynağın dolaşımında olduğu göz önüne alındığında hayli ilginçtir.

ABD'nin hem Usame bin Ladin'i hem de Enver Evlaki'yi öldürmesiyle bir süreliğine militan Selefilik'in düşüş eğiliminde olabileceği düşünüldü. Aynı dönemde Kuzey Afrika'da, özellikle Tunus ve Mısır'da görünürde barışçıl olan sokak gösterileri hız kazandı. Ancak Suriye'de Beşar Esad, göstericilere yaptığı acımasız müdahalelerle, militan milenyumcu (kıyametçi) hareketlere olan küresel desteği harekete geçirdi ve gidişatı tamamen değiştirdi.

Selefilik düşüncesinin hatlarına ilişkin araştırmalarım 2010 yılının sonlarında, Suriye krizi patlak vermeden birkaç ay önce başladı. Bu süre zarfında, King's College London bünyesindeki Savaş Çalışmaları Bölümü'nde görev aldım ve burada Uluslararası Radikalleşme Çalışmaları Merkezi'nde (ICSR) Kıdemli Araştırma Görevlisi olarak çalıştım. Dolayısıyla en içten teşekkürlerimi, bana bu büyük fırsatı veren Yönetim Kurulu Başkanı Henry Sweetbaum'a ve mütevelli heyeti üyeleri Sir David Sieff, Jonathan Sacher, çok saygıdeğer Kim Campbell ve Büyükelçi Omar Saif Ghobash'a sunmam gerekir. Ayrıca King's College London da bana büyük destek verdi. Bu vesileyle, sürekli olarak kıymetli tavsiyeleriyle katkıda bulunan Sir Lawrence Freedman'a, Theo Farrell'e, Joe Maiolo'ya ve Michael Rainsborough'a teşekkür etmeliyim.

Bu kitap esasında benim doktora tezim ve bu nedenle tüm çalışmaya nezaret eden danışmanım, mentörüm ve dostum Peter Neumann'a son derece minnettarım. Kendisine sürekli "sadece bir bölüm kaldı, sonra bitiyor" dediğim, oysa yazmam gereken üç ya da dört bölüm daha olduğu zamanlarda bile sabrın çeşitli dereceleri ve hüsraniyla beni bekledi. Neumann, fikirlerimin pek çoğunu geliştirmeme yardımcı olmuş, burada sunulan malzemenin önemli bir kısmını yeniden düzenlemiş ve nihayetinde kendi araştırmamı yürütmem konusunda bana güvenmiştir. Bu süre zarfında, ICSR'de yöneticim olması, militan Selefilikle ilgili konular üzerine çalışabilmem için son derece verimli bir zemin sağlamıştır. Tüm bunlar için kendisine müteşekkirim.

Bu süreçte, özellikle John Bew, Alexander Meleagrou-Hitchens ve Martyn Frampton başta olmak üzere birçok arkadaşımın birliktelikte çalışma şansına sahip oldum. Günlük çalışmalarımın, dünyanın en iyi Suriye analistlerinden oluşan bir ekip tarafından desteklendim. Bu çalışma arkadaşlarım, zaten yeterince kasvetli olan bu konuyu katkılarıyla aydınlattı. Adeta bir rüya takım olan Joseph Carter, Melanie Smith, Audrey Alexander ve Nick Kaderbhai'ye minnettarım. Ayrıca ICSR'deki diğer meslektaşlarım Aaron Zelin, Scott Kleinmann, Christina Mitsiali ve Katie Rothman'a da teşekkür etmeliyim. Amerika Birleşik Devletleri'nde araştırma materyalleri topladığım sırada sağladığı konaklama imkânı ve cömert misafirperverliği için Antoine Barthe'a da şükran borçluyum.

Yıllar boyunca görüşleri ve yorumları ile fikirlerimin şekillenmesine yardımcı olan seçkin ve parlak akademisyenlerden çok sayıda fikir alışverişi yapmak suretiyle faydalandım. Bu manada Gilles Kepel, William McCants, Thomas Hegghammer, Joas Wagemakers, Brynjar Lia, Lorenzo Vidino, Mark Stout, Gary Ackerman, Magnus Ranstorp ve Sayed Khatab'a teşekkür ederim. Çalışmayla alakalı ayrıntılı ve titiz yorumları için David Martin Jones ve Edwin Bakker'a minnettarım. Çalışmamı yayımlanmadan önce inceleyen iki anonim hakem, ayrıntılı geri bildirimleriyle bana büyük katkı sağladı. Beni birçok utanç verici hatadan kurtardıkları için onlara teşekkür borçluyum. Ayrıca Mitchell Reiss, Washington College'da misafir öğretim üyesi olarak bulunduğum dönemde, bana projem üzerinde çalışma imkânı sundu. Ona ve öğrencilere bu keyifli deneyim için teşekkür ederim.

Denek olmayı kabul eden en eski dostlarımdan Thom Dyke'dan özel olarak bahsetmem gerekiyor. Konunun uzmanı olmasa da zeki bir kişi olarak, onun kitabın içeriğinden keyif alacağını umuyordum. Çalışmanın taslağını titizlikle kontrol etmek ve üslup, dil ve yapı bakımından değerlendirmek için birkaç hafta sonunu cömertçe feda etti. Kendisine hayli minnettarım. Hans Wehr'in yürüyen ve konuşan versiyonu olan Samar Batrawi, Arapça metinlerde yaptığım temel hatalarımı düzelitti ve Arapça dilbilgisi ve nesir (ve çok daha fazlası) hakkındaki temel sorularıma her zaman cevap verdi. Arapça dil ekibinden Dave McAvoy da bu konuda son derece yardımcı oldu ve her zaman anlayışlı ve eğlenceli davrandı. Bir poliglot (çokdilli) olan Eymen Cavid Ali el-Temimi, cihatla ilgili konulara dair tartışmalara her zaman açıktı. Kendisine teşekkür ederim.

Bu kitabı yazarken bana sundukları dostluk ve destekleri için Marcus ve Lucy Appleton, Pete ve Alex Johnson, Dan ve Joey Segelman, Ben ve Kate Scott, Alex Glenister, John Kenyon, Dominic Chastney, David Toube, Duncan Gardham ve Laura Kramer'a teşekkür etmek istiyorum.

Bu süreçte, yayıncım Michael Dwyer'le ve onun Hurst'teki ekibiyle çalışmak büyük bir keyifti. Ajans temsilcim Rachel Conway, bu ilk kitabımı çıkarma sürecinde bana ustaca rehberlik etti ve yalnızca gerçekten gerekli olduğunda beni zorlayan e-postalar gönderdi.

Bu kitaptaki araştırmaların büyük bir kısmı, Gerda Henkel Vakfı'ndan alınan cömert bir burs ile finanse edildi. Araştırmamı destekledikleri için kendilerine minnettarım.

En büyük borcum ise aileme: babam İhsan, annem Rubina, kız kardeşlerim Mediha ve Ayře'ye. Bugün olduğum yere gelmem için birçok fedakrlık yaptılar ve çok Őeye katlandılar; umarım bu kitap bu borcun ödenmesine bir nebze katkı sağlar. Son olarak, bu kitap harika ve zeki kızım Meryem'e ithaf edilmiştir.

YAZAR ÖNSÖZÜ

Bu kitabın giriş sayfaları, DEAŞ lideri Ebu Bekir el-Bağdadi'nin Musul Ulu Camii'nde gerçekleştirdiği çarpıcı gövde gösterisini tasvir etmektedir. 2014 yılında ilk kez kamuoyu önüne çıkan Bağdadi, oldukça nevi şahsına münhasır bir siyaset biçiminin, yani sözde "Hilafet" sisteminin yeniden kurulduğunu ilan ediyordu. Bu olaydan neredeyse tam on yıl sonra, Bağdadi'yle bir dönem birlikte çalışan ve yalnızca Ebu Muhammed el-Colani olarak bilinen kişi, Beşar Esad'ın devrildiğini ve Baas yönetiminin Suriye'de yarım yüzyılı aşan iktidarının sona erdiğini ilan etmek üzere Şam'daki tarihî Emevi Camii'ne girdi.

Bu, Bağdadi'nin yaptığından bile daha dikkat çekici ve olağanüstü bir andı. Ancak bir bakıma, Bağdadi'ye kıyasla daha büyük bir kafa karışıklığı ve endişeyi beraberinde getirmişti. Bağdadi söz konusu olduğunda ajanda netti; herkes DEAŞ'ın neyi temsil ettiğini, yönetimi altındaki halkı nasıl idare edeceğini ve dış dünyaya karşı nasıl bir duruş sergileyeceğini biliyordu. Adının Ahmed eş-Şara olduğunu açıklayan Şam'ın yeni fatihi ise çok daha büyük bir belirsizlik barındırıyordu. Nihayetinde o, geçmişte Irak'taki El-Kaide ile çalışmış ve örgütün Suriye'deki yerel kolu olan Nusra Cephesi'ni yönetmişti. Bu yapı daha sonra feshedilmiş ve bir

dizi birleşme sonucunda, çok daha pragmatik ve amorf bir örgüt olarak faaliyet gösteren Heyet Tahrir eş-Şam'a (HTŞ) dönüşmüştü.

Bu pragmatik yaklaşımın temel bileşeni, Selefi-Cihatçı projenin küresel vizyonunu terk etmektir. Nitekim Bağdadi'nin grubu Kuzey Amerika, Avrupa ve Orta Doğu'daki hedeflere yönelik saldırı dalgaları başlatırken, Heyet Tahrir eş-Şam bu tür eylemlerden kaçındı. Hatta HTŞ'nin, araçlar vasıtasıyla yabancı paydaşlara, kontrolleri altındaki bölgelerin küresel saldırılar için bir sıçrama tahtası hâline gelmesine izin vermeyeceklerine dair kapalı kapılar ardında güvence verdiği artık bilinmektedir. Bunun yerine örgüt, 1990'lı yıllarda çeşitli İslamcı hareketler tarafından geliştirilen ve hedefleri ulusal sınırların ötesine taşmayan daha "İslamcı-milliyetçi" bir modeli benimsemiştir.

Bu pragmatizm, Şara'nın başarısının sırrıydı. Zira pragmatizm, Şara'yı Şam'daki Halk Sarayı'na taşıırken eski yol arkadaşı Bağdadi ise ideolojinin esiri olarak kaldı. Nihayetinde bu durum, Bağdadi'nin hareketinin çöküşünü hızlandırdı ve hayatına mal oldu.

Bu kitap; her iki ismin ve hareketlerinin neşet ettiği geleneğe yön veren inanç yapısına, fikri çerçevesine ve ideolojisine dair değerli bir perspektif sunmaktadır. Eser, 1980'lerden Suriye İç Savaşı'nın en radikal aşamalarına kadar Selefi-Cihatçı düşüncenin ortaya çıkışını, geçirdiği dönüşümü ve evrimini ele almaktadır. Bu yönüyle kitap, okuyuculara hâlen gözler önünde cereyan eden sürecin öncesini, yani iktidarın pratik gerekleriyle uzlaşmaya çalışırken aynı zamanda dönüşen ve olgunlaşan bir hareketin hikâyesini sunmaktadır.

Kişisel bir not olarak, bu kitabın Türk okurlarına şunu da ifade etmek isterim: Suriye İç Savaşı'nı başlangıcından itibaren araştırdığım süreç boyunca, Suriye muhalefetine büyük bir kısmının burada konuşlanmış olması nedeniyle Türkiye'de uzunca vakit geçirdim. Bu zaman zarfında ülkeye, tarihine, kültürüne ve mutfağına karşı derin bir sevgi besledim. Günümüzde de Türkiye'yi sıklıkla ziyaret eden biri olarak, bu eserin Türkçeye tercüme edildiğini öğrenmekten büyük bir memnuniyet duyuyorum.

Shiraz Maher

ÇEVİRMEN ÖNSÖZÜ

Shiraz Maher'in Selefi Cihatçılık: Bir Fikrin Tarihi adlı çalışması, modern radikal hareketlerin düşünsel arka planını anlamaya yönelik dikkat çekici bir inceleme sunmaktadır. Yazarın özellikle cihat, tekfir, *el vela ve'l bera*, tevhid ve hâkimiyet kavramları üzerinden Selefi-Cihatçı ideolojiyi analiz etme çabası ile konuyu tarihi, teolojik ve siyasi boyutlarıyla tartışmaya açması ilgili literatüre kayda değer bir katkı sağlamaktadır.

Öte yandan Selefililiğin oldukça geniş ve kendi içinde farklı eğilimler barındıran bir spektruma sahip olduğu unutulmamalıdır. İlgili literatürde söz konusu ekole ilişkin ılımlılar, aktivistler/siyasiler ve cihatçılar gibi tasnifler yapıldığı görülmektedir. Bu tasnifler meseleyi anlamak açısından önemli olmakla birlikte yetersiz kalmaktadır. Zira Selefililiğin, El-Kaide teorisyenlerinden sahadaki savaşçılara, Suudi Müftülerinden Batı'daki tebliğci vaizlere kadar birbirinden çok farklı figürleri kapsayacak kadar geniş bir ekosistem olduğu fark edilmektedir. Dolayısıyla son derece geniş ve karmaşık olan bu geleneğin kolayca tanımlanması, tarihlendirilmesi ve belirli bir çizgiye indirgenerek okunması pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle Selefililiğin kompleks yapısı göz önünde bulundurularak okunması ve anlamlandırılması gerekmektedir. Benzeri bir noktada eserin konuya yaklaşım tarzı da ayrıca dikkate

değerdir. Eserin bazı bölümlerinde meseleye dair Batılı güvenlik merkezli yaklaşım kendisini hissettirmektedir. Okuyucunun kitabı, bu perspektifi göz önünde bulundurarak, eleştirel bir dikkatle okuması ve değerlendirmesi önem taşımaktadır.

Bununla birlikte söz konusu eser, çağdaş radikal hareketleri anlamak isteyen araştırmacılar ve okurlar için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Türkçeye kazandırılmasının, bu alandaki çalışmalara anlamlı bir katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Bariş Çalışkan

Ankara / 14 Mayıs 2026

TRANSKRİPSİYON NOTU

Bu kitaptaki Arapça terimleri, diyakritik işaretlerle *Uluslararası Ortadoğu Araştırmaları Dergisi* (IJMES) kurallarına göre translitere ettim fakat bazı istisnalar da bulunmaktadır. IJMES kuralları, “Merriam–Webster’s sözlüğünde yer alan sözcüklerin teknik terimler olarak değerlendirilmemesi ve sözlükte yer aldıkları biçimde yazılması gerektiğini” belirtmektedir. “Bu tür sözcüklerde herhangi bir diyakritik işaret kullanılmamalı ve sözcükler italik yazılmamalıdır.” Bu; cihat, mücahit ve şeyh (ve diğer birçok) gibi terimler için geçerlidir. Ancak, *ayn* ve hemze işaretlerinin korunduğu bazı istisnalar bulunmaktadır. Örneğin *Kur’an*, şeri’at, ‘ulama’ ve Ka’be gibi. Bu kelimelerin tümü bu kitapta yer almakla birlikte bu kurala uygun olarak kullanılmıştır. Bu tür terimlerin yer aldığı tam liste, benim de metin boyunca yararlandığım “IJMES Kelime Listesi”nde online olarak mevcuttur.

Yerleşik teamüller gereği, kişi isimleri, yer isimleri, siyasi parti ve örgüt isimleri için diyakritik işaretler kullanılmamıştır. Bir yazar çalışmalarını İngilizce yayımlamışsa, adının yazımında kendi tercih ettiği biçim korunmuştur (örneğin Abd al- yerine Abdul). Aynı durum, kitap veya dergi başlıklarında geçen yaygın Arapça kelimelerin tercüme için de geçerlidir. Örneğin notlarda

shariah, sharia ve shari'a (şeriat); yahut *umma ve ummah* (ümmet) gibi farklı kullanımlar korunmuştur. Son olarak, Arapça isimlerin transkripsiyonu konusunda IJMES geleneğine kısmen de olsa aykırı davrandım. Selefi âlimlerin, İslam din adamlarının ve bu çevrede önemli olan kişilerin isimleri IJMES sistemine göre (örneğin, Abd al-Aziz) transkribe edilmiştir. Ancak genel okuyucu tarafından bilinen ve İngilizcede yerleşik yazımları bulunan şahısların isimleri (örneğin Osama bin Laden, Gamal Abdel Nasser) okuma kolaylığı ve aşinalık nedeniyle bu yaygın biçimleriyle verilmiştir. Bu konudaki tek diğer istisna, yaygın kullanılan yazımı tercih ettiğim al-Qaeda (El-Kaide) ile ilgilidir. IJMES Word List, bu ismin al-Qa'ida olarak yazılmasını öneriyor fakat kelime bu hâliyle genel okuyucu için çok yabancı kalmaktadır. Son olarak, *ahadith* gibi bazı Arapça terimlerin çoğulları, genel okuyucuların anlamasını kolaylaştırmak için İngilizce çoğul hâliyle sadeleştirilmiştir (örneğin, *hadiths*: hadisler).

Bu kitapta geniş yelpazede Arapça metinler kullanmış olsam da bu metinlerin çevirileri bana ait değildir. Bu nedenle, yararlandığım İngilizce çevirileri belirttim (birçoğu genellikle Arapçasıyla paralel veya birlikte okundu). Yararlandığım tekil Arapça metinler de belirtilmiş ve çeviri olması durumunda ilgili çevirmenin ismi notlarda ifade edilmiştir. Eserde yer verilen Urduca kaynaklar ise aksi belirtilmedikçe benim kendi çevirilerimdir (alternatif çeviriler belirtilmiş ve not edilmiştir).

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Akide: İslam itikadının temel ve esas bileşenlerini ifade eden doktrinel inanç.

Bidat: Dinde aslı bulunmayan, sonradan ortaya çıkarılmış sapkın veya aykırı yenilik. Yasaklanmış ve günah olarak kabul edilen dini yeniliği ifade eder.

Emir: Bir lideri, hükümdarı veya yetki sahibi bir kişiyi ifade eder. Ayrıca, “müminlerin/inananların lideri” anlamına gelen Emir el-Müminin gibi tamlamalarla da kullanılabilir.

Fetva: Bağlayıcı olmayan fıkhi görüş.

Fıkıh: Birçok türü olan İslam hukuku bilimi. Bu nedenle “fıkıh” terimi genellikle bir ekle birlikte kullanılır. Örneğin muvazene fıkıhı, belirli bir eylemin nispi faydalarını ve zararlarını tartan hukuk bilimi.

Hadis: Hz. Muhammed’e atfedilen öğretiler, sözler, eylemler ve geleneklerin toplamı. Hadisler ciltler hâlinde toplanmıştır ve en ünlü muhaddisler ise Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi’dir.

Hâkimiyet: Allah’ın hükmü; siyasal sistemde ilahi egemenliğin tesis edilmesi.

Helal: İzin verilen.

Haram: Yasaklanan.

Hüküm (çoğul, ahkam): Fıkıhtan türetilen İslami kurallar.

İcma'us-Sahabe: Sahabenin icması, sahabenin oy birliği. Birçok klasik fıkıh ekolünde, şer'i hükümlerin tespitinde bağlayıcı bir hukuk kaynağı olarak kabul edilir.

İçtihat: Kutsal kaynakları (nasslar) kullanarak bir hukuki hüküm çıkarmak için yetkin bir âlim tarafından yapılan bağımsız yasal muhakeme.

İman: İslam'da inanç; Allah'a, peygamberlere, meleklerle, ilahi kitaplara, ahiret gününe, kaza ve kadere inanmayı kapsayan altı temel iman esasının kabulü.

İslah: Reform, iyileştirmek.

Cihat: Sözlük anlamı olarak çabalamak veya gayret etmek demektir. Ancak fıkhi/şer'i kullanımında, belirli şartlar ve hükümler çerçevesinde savaş ve silahlı mücadele anlamına gelir.

Havf: Sözlük anlamı korkmak demektir ancak dini bağlamda sadece Allah'tan korkmayı ifade eder. Yaratılmışların hiçbirinden korkulmamalıdır.

Mezhep: Normatif Sünni İslam'da dört tane olan fıkıh ekolünü ifade eder. Bunlar Hanefi, Şafii, Hanbeli ve Maliki mezhepleridir.

Mefhumu'l Muhalefet: "Zıddın anlaşılması" anlamına gelen fıkıh ilkesi. Bir olumlu emrin tersinin de hüküm olarak alınabileceği durumlarda uygulanır.

Menhec: Belirli bir ideali veya erdemi gerçekleştirmek için kullanılan metodoloji.

Müşrik (çoğul: müşrikun): Çoktanrııcı.

Muvahhit: Allah'ın birliğine gerçek anlamda inanan; tevhid inancını kabul eden kimse; tektanrııcı.

Nasihat: İslahı teşvik eden, ahlaki açıdan düzeltici mahiyetteki tavsiye.

Nesh: Kuran'daki bazı erken dönem ayetlerin daha sonra gelen ayetlerle yürürlükten kaldırıldığı İslami ilke.

Kaza ve Kader: İlahi irade ve takdir; imanun altı esasından biridir

Kıyas: Suça karşılık eşit misilleme ilkesini ifade eder (*lex talionis*). İslam ceza hukukunun bir parçası olup, mağdura suçun faili hakkında benzer şekilde misilleme yapma hakkı tanır.

Rafizi: Kelime anlamıyla “reddeden” veya “bölücü” demektir ve bazı Sünni Müslümanlar özellikle Selefilere tarafından ilk üç halifeyi (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman) reddeden Şiiileri ifade etmek için kullanılan aşağılayıcı bir terimdir.

Sahabe: Hz. Muhammed’in arkadaşları.

Sahve: Kelime anlamıyla “uyanış” demektir ve Körfez, Levant ve Kuzey Afrika’daki çeşitli canlanma/uyanış hareketlerini ifade eder.

Selef-i Salihin: Hz. Muhammed’in “salih” olarak nitelendirdiği ilk üç Müslüman nesli ifade eder.

Şeriat: Kuran, sünnet ve ayrıca icma gibi fıkıh kaynaklarından türetilen İslam hukuk sistemi.

Şirk: Allah’ın birliğini inkar etmek; çoktanrıcılık yapmak veya Allah’ı tamamen inkâr etmek. İslam’da en büyük günah olarak kabul edilir.

Sünnet: Hz. Muhammed’in sözleri, fiilleri, onayları, yaşayışı ve bilinçli olarak terk ettikleri. Kuran’ın yanında İslam hukukunun temel kaynaklarından biridir. Sünnet, hadis literatürü aracılığıyla kayıt altına alınmıştır.

Tabiin: Sahabeyi takip eden ve selef-i salihinden biri olan nesil.

Tebeu’t Tabiin: Tabiin’i takip eden nesil ve selef-i salihinin son nesli.

Taifetu’l Mansura: Muzaffer grup. İslam’ın birçok mezhebe bölüneceğine ve bunlardan yalnızca bu grubun cennete gireceğine dair normatif Müslüman inancı.

Tekfir: Kişiyi İslam dairesinin dışına çıkarmış sayma; dinden çıkarma isnadı.

Tasfiye ve Terbiye: Akidenin kişisel keşfini mükemmelleştirmeyi amaçlayan sessiz bir Selefi yöntem: arındırma ve eğitim.

Tatarrus: İnsanların kalkan olarak kullanılması ve bu kişilerin statüleri ve hakları ile ilgili askeri doktrin.

Tevekkül: Sadece Allah'a mutlak iman ve güven.

Tevhid: Allah'ın mutlak birliği. İslam'ın temel bileşeni ve Selefilik'in en önemli unsuru.

Ulema: Din âlimleri veya dini otoriteler.

Usul: Çeşitli hukuk/fıkıh kaynaklarını ifade eder.

Vela ve Bera: Allah için sevmek ve Allah için nefret etmek.

1. GİRİŞ

Mescit Darbesi

4 Temmuz 2014 tarihinde, sözde İslam Devleti (DEAŞ) lideri Ebu Bekir el Bağdadi, Musul Ulu Camii'nin minberine sağ ayağıyla başlayarak yavaş ve temkinli adımlarla, mağrur bir biçimde çıktı. Cuma hutbesini dinleyen cemaate, "Kardeşleriniz, mücahitler, Allah tarafından zaferle müjdelendi. Yıllar süren cihat, sabır ve Allah düşmanlarıyla savaşın ardından, Allah onlara zafere ulaşmaları için yol gösterdi ve güç verdi. Bu nedenle hilafeti kurmak için harekete geçtiler." diye seslendi.¹ Bağdadi bu sözleriyle, DEAŞ sözcüsü Ebu Muhammed el Adnani tarafından birkaç gün önce yapılan ve hilafetin yeniden dirilişini "Allah'ın vaadinin" tecelisi olarak ilan eden açıklamasını teyit ediyordu.² Tüm bunlar, Müslümanların oruç ve tövbe ayı olan Ramazan'ın başlangıcına denk gelecek şekilde ayarlanmıştı. DEAŞ adına Adnani, bir ses kaydında muzaffer bir edayla, "Bugün Batı'daki küfür (inançsız) milletler korku içinde. Bugün Şeytan ve yandaşlarının bayrakları indi. Bugün tevhid bayrağı halkıyla birlikte yükseliyor. Bugün Müslümanlar onurlandırıldı. Şimdi hilafet, düşmanın boynunu eğerek geri döndü. Artık hilafet, düşmanlarına rağmen geri döndü. Artık hilafet geri döndü." ifadelerini kullandı.³

1924'ten bu yana ilk kez bir Sünni Müslüman lider, hiçbir inandırıcılığı olmamasına rağmen böyle bir iddiayı dile getirebilmişti. Diğer gruplar son yarım yüzyılda küçük toprak parçalarını emirlik olarak ilan etmişler ancak hiçbiri hilafeti fiilen yeniden canlandırdığını gerçek manada iddia edememişti. Belki de hilafet kurumuna ilişkin en ciddi iddia, daha önce Taliban'ı yöneten ve kendisine "Emir'ül müminin" yani "müminlerin emiri" unvanını veren Molla Muhammed Ömer'den gelmişti. Bu unvan, ikinci Halife Ömer bin Hattab'ın (583-644) saltanatı sırasında tesadüfen ortaya çıkmış olsa da o zamandan beri var olmuş ve genellikle Hilafet iddialarının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.⁴

Kendisini sözde İslam Devleti (İD) olarak lanse etmeden önce Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD/DEAŞ) olarak adlandıran grup dahi devlet ve hilafet arasında bir ayrım yapmaktadır. Bu yapının mensupları, devlet olmayı hilafet için gerekli bir ön koşul olarak görürken, devlet olmanın ise ancak toprak parçalarını ele geçirecek sağlanabileceğine inanmaktadır. Ancak hilafetin ilanından önce bir dizi ek şartın da yerine getirilmesi gerekmektedir. DEAŞ, doğu Suriye'nin büyük bölümünde kontrolünü sağlamlaştırıp Musul gibi büyük kent merkezlerini ele geçirmek için kuzey Irak'a ilerlemeden önce kendisini sadece devlet olmaya layık görüyordu. Grup, Suriye ve Irak'ın büyük bölümüne ve önemli bir tabana sahip olduktan sonra hilafetin koşullarının karşılanıp karşılanmadığını değerlendirmek üzere kendi âlimlerini bir araya getirdi. Örgütün sözcüsü Adnani yaptığı açıklamada, "örgütün *ehlu'l hal ve'l akd* yani kıdemli mensupları, liderler ve şura konseyi tarafından temsil edilen İslam Devleti, İslam hilafetinin kurulduğunu duyurmayaya karar verdi" diye konuştu.

Bu ilan, DEAŞ mensuplarının da yer aldığı militan Selefi çevreler içerisinde dahi tartışmalı bir nitelik taşımaktadır. Muhalifleri ne derse desin, yakın tarihte çok az sembolik figür Ebu Bekir el Bağdadi kadar hilafet kurumu üzerinde güçlü iddialarda bulunabilmiştir. Kuşkusuz kimse meselenin özünü bu denli çarpıcı ya da etkili bir şekilde yakalayamamıştır. Onun halifelik iddiası, tüm zorluklara meydan okumuş ve "yüzyıllar boyunca terk edilen bir yükümlülüğün" yeniden canlanışını sembolize etmiştir.⁵ Bu, modern çağda hem dünya hem de kozmik son ilgili ikili bir amaca hizmet eden Selefi-Cihatçı doktrinin en çarpıcı fiziksel tezahürü-